

Mariëlle van den Bergh: verdiept in de langzame tijd

Waarom zijn er nog bomen in Bretagne? De legende vertelt dat toen in de nevels van de geschiedenis het eiland Groot Brittannië losscheurde van het continent, een groepje moedige Kelten met gevaar voor eigen leven, bomen van alle soorten op hun schepen laadden en terugvoeren naar de Bretonse kust. Die mythe zien we vormgegeven in kleurige houten reliëfs en beelden aan de plafonds van Bretonse kerken, waar de 'heidense' religieuze beleving een onuitroeibaar onderdeel is van de christelijke verbeelding. Het schip met de bomen wordt in de loop van de geschiedenis meer en meer symbool van de levensreis. Het wordt het schip dat terugkeert en verdergaat tegelijk, behoed door de zekerheid van de eigen lotsbestemming.

Schepen

Alle verbeelding is ook vernieuwing van het oude. In het oeuvre van Mariëlle van den Bergh is een licht witte schip van pitriet, bamboe en rijstpapier, een sleutelelement. Het zeilt op golven van lucht, over verdwijnende stranden. In het midden ervan staat een boom als een mast. De takken zijn behangen met uitgeloopte vezels van boombast, die een fijne ruitstructuur hebben. De verbeelding neemt een sprong naar de regenwouden van het door Van den Bergh geliefde Tasmanië, waar nat, wiegend mos van de takken hangt. Boom en schip glijden stil door onbestemde ruimten; af en toe van binnen verlicht.

En de wind en de lichten der schepen

Zeggen dat al wat voorbijgaat

Op een reis is zonder thuisreis

Naar een einde waar niemand ons bijstaat.¹

Verbreiding

Soms nemen de witte vormen een andere gestalte aan. Het worden cocons, vruchten, fabeldieren, onderzeeërs. Cocons maakte ze in een ondergelopen wijnkelder in het Franse Drulon; gloeiend als grote glimwormen boven spiegelzwart grondwater hangend. Fabeldieren ontstonden in het kader van een project voor Verzekeringsmaatschappij Delta Loyd. Een landdier, een zeedier en een luchtdier zweefden in de hal van het gebouw van het bedrijf als symbolen van het fabelachtige idee dat men zich tegen een zelfverzonnen onzekerheid kan verdedigen door geldinleg en risicospreiding.

Bij de onderzeeër ging het de kunstenaar om een verwijzing naar een reëel stuk Duitse geschiedenis bij een project in Magdeburg. *Hoeveel onderzeeërs liggen er in de Oostzee? Lekgeschoten door vriend en vijand; als vredige vissen naar de wieren en waterplanten gezakt, met een buik vol lijken?*² Mariëlle van den Bergh haalde met haar onderwater verbeelding een vleug onverwerkt verleden naar boven, in al zijn dramatiek. Want nog altijd kijkt Europa vol afschuw en ongeloof naar de toen aangerichte ravage en nog altijd vechten we in de diepte met daarmee samenhangende vreselijke vragen. De hulpeloze boot hangt als een gebroken ziel met zijn neus in het zand.

Van Non Site naar Site

Soms ook concipieert Mariëlle haar zwevende vormen als abstracte verbeeldingen van non-sites. Van plekken die niet als zodanig ervaren worden, omdat ze de overgang vormen tussen herkenbare plaatsen. Portalen, gangen, binnenplaatsen, kelderhoeken. Mariëlle plaatste er bollende vormen in, met stekels en vleugels. Wezens die verwant zijn aan prehistorische vissen; kwastvinnigen die al een soort pootjes hebben in plaats van vinnen. Men waande ze uitgestorven,

¹ Uit Martinus Nijhoff (1894-1953) Twee Reddelozen

² Ans van Berkum, The Dutch Connection, in BBK Krant augustus 2007, 28.

tot ze in 1929 werden herontdekt en in de jaren zeventig zelfs gefilmd. Een fascinerend gegeven voor haar. Levensvormen, die zo oeroud, onaangetast hebben kunnen voortbestaan in de diepte. Eenvoudigweg omdat ze niet werden opgemerkt..

Het is een feit dat haar bewust maakt van de verschillende tijdslijnen die in het hier en nu naast elkaar bestaan. De hypersnelle wereld, waarin een flitsend spel van vervanging en verandering de boventoon voert, dekt een langzame laag af, waarin mutaties pas na duizenden jaren optreden. Door in bepaalde verloren en vergeten hoeken vormen te plaatsen die naar die laatste tijdslijn verwijzen, zet ze alles stil. Non-sites nemen plotseling gestalte aan, en vertellen dat ze altijd zo geweest zijn. Ongerept, want gevrijwaard voor menselijk bewustzijn. Bijzonder, want volkomen zichzelf. Onze blik op 'geschiedenis', 'ontwikkeling' en 'leven', krijgt met deze ingreep van de kunstenaar een nieuw perspectief.

Weer bomen

Mariëlle van den Bergh is gefascineerd door bomen. Deze enorme planten lijken toe te behoren aan de langzame lijn. Ze blijven zichzelf, houden hun eigen levensritme. De zogenaamde moderne tijd heeft geen vat op deze wezens. Ze worden door brand geveld, of door een natuurlijke dood achterhaald na een leven van eeuwen. Ze worden respectloos gekapt. Maar de boom staat zwartgeblakerd of wit uitgesleten overeind en gaat door.

Mariëlle van den Bergh maakt bomen uit keramiek, en voorziet ze van glazen gewrichten. Laat gipsen takken alle kanten in kronkelen als broze wortelstokken, of verbindt ze tot energetische circuits. Ze geeft bomen bloesems van paddenstoelenhoeden en behangt ze met bonsai-kinderen. Ze loogt hun bast en versiert hun takken. Ze plaatst hen in haar schip. Er zijn dingen die we niet kunnen vernielen, is haar conclusie.

Wortels

In Weert en omgeving realiseerde zij een reeks van haar non-site beelden, gedeeltelijk in het huis waar haar familiegeschiedenis wortelt. Voor het Gemeentemuseum De Tiendschuur maakt ze nu een installatie rondom het thema *Thisland*. Het grote herenhuis aan het kanaal, dat haar opa in 1913 bouwde, is wederom uitgangspunt. Daar woonde het gezin met vier kinderen, samen met twee tantes, omringd door de meubels die deze opa ooit in de voorkamer op de draaibank maakte en het gebruikstextiel dat de oma en de tantes vol toewijding in de huishouding brachten.

Uit het verlaten huis haalde de kunstenaar meubilair en ook zakken vol gehaakte spreien, lakens, hemden met monogrammen, gordijnroesjes en tafelkleden. Dit materiaal, dat door zoveel handen van zoveel mannen en vooral zoveel vrouwen is gegaan, zal de basis voor *Roots* gaan vormen. Een door opa gemaakt en gedecoreerd houten ledikant, wordt in rijstpapier gekopieerd. Tussen de contouren van het papieren bed zal een landschap aan stoffen verrijzen. Een landschap van vergankelijk textiel dat een wereld verbeeldt die voorbij is; en nooit voorbij gaat, omdat deze verankerd is in de langzame tijdslijn van de herinnering.

Herinnering

Maar herinnering is verraderlijk, zegt de kunstenaar. We kijken telkens anders tegen gebeurtenissen aan en zetten de feiten opnieuw op een rij vanuit een nieuwe behoefte of een nieuwe ontdekking. Voorwerpen die je vindt en die de herinnering prikkelen, tarten die ook met vragen en interpretaties. De drager van de herinneringen zal duizend maal alles opnieuw rangschikken. Nieuwe verhalen en nieuwe inzichten zijn het resultaat.

In de installatie in Weert zullen weer luchtschepen over stranden glijden. De imaginaire rollende branding zal er steeds andere voorwerpen uit naar boven halen. Snelle momenten en langzame ervaringen dienen zich afwisselend aan. De levens waarnaar wordt verwezen vervloeien. Mythe ontstaat.

Ans van Berkum, 2009-06-04